

Divendres, 25 de Febrer de 2005, Aula 110 UB

Seminari 18

Brasil, Venezuela, y Cuba: aportes para una educación transformadora

Eduardo Luque (apartat Revolució Bolivariana de Veneçuela), Paul Ravelo (apartat Revolució Cubana), Maria Carballo (apartat MST del Brasil)

Proposat per Comitè de Suport MST de Brasil i Assemblea Bolivariana de Catalunya

Eduardo Luque

El naixement de la Revolució Bolivariana no es pot entendre sense comprendre el procés de canvi i lluita popular contra el neoliberalisme que afecta a Amèrica Llatina. Als primers temps es va haver d'afrontar una situació econòmica recessiva, tanmateix a l'actualitat la situació s'ha estabilitzat i això ha permès un increment de la despesa en educació, la qual representa més de 25% del pressupost nacional.

A la Constitució Bolivariana de Veneçuela, aprovada per referèndum, l'article 102 estableix: *"La educación es un derecho humano y un deber social fundamental, democrática, gratuita y obligatoria, el estado la asumirá como función indeclinable y demás sin interés en todos sus niveles y modalidades y como instrumento del conocimiento científico, humanístico y tecnológico al servicio de la sociedad."*

Així, alguns dels principis constituents són: el valor de l'escola pública per la integració social, l'extensió de la gratuïtat i l'obligatorietat, el reconeixement dels drets dels grups i les minories nacionals històricament marginats, la proposta de formes de participació ciutadana en la gestió dels serveis i en el govern escolar, i el compromís en un mínim acceptable d'inversió en educació.

Els programes d'educació es desenvolupen a través de les *misiones*, programes socials específics. La filosofia de les *misiones* no és substituir el sistema educatiu anterior, que continua, sinó preparar les bases per un canvi revolucionari a tots els nivells. Ha de proporcionar els recursos bàsics imprescindibles a la població i dissenyar nous marcs referencials. Aquests processos estan enfocats a generar igualtat social i signifiquen una lluita contra l'exclusió. Les *misiones* depenen unes de les altres, no estan delimitades entre sí com si fossin independents. Els èxits en matèria d'educació a Veneçuela estan avui reconeguts per organismes internacionals.

Paul Ravelo

La Revolució Cubana entén la cultura no en sentit d'elit sinó com a cultura popular, en el sentit de la transformació cultural del poble. La campanya per l'alfabetització és la primera de la revolució cubana que genera una mobilització de les masses populars. A inicis dels anys seixanta existia un moviment cultural d'intel·lectuals, d'artistes, d'escriptors, etc., però faltava que la cultura arribés a les masses. Al cap d'uns 10 o 15 anys la taxa d'alfabetització va arribar a nivells importants, paral·lela a la construcció i desenvolupament d'escoles.

La societat cubana avui té un alt nivell d'accés a la cultura i a l'educació. La revolució cubana dona molta importància a l'ensenyament de la música i d'altres disciplines artístiques així com a l'ensenyament universitari, sobretot l'ensenyament de la medicina. Amb la caiguda del bloc socialista, Cuba va entrar en una crisi econòmica que va afectar a tota la societat, així com a la cultura, la ciència i l'educació, tanmateix no per aquest motiu les institucions van deixar de funcionar.

A mitjans dels anys noranta es dona un redimensionament de la cultura i es reorienta el sistema educatiu, es reforça la idea de la massificació, entenent-la com a integració dels ciutadans a la cultura i a la societat. L'educació i la ciència segueixen sent els pilars de la societat cubana, ja que tot i la manca de mitjans i recursos econòmics, tots els ciutadans cubans tenen accés a la cultura i a l'educació.

En el context mundial capitalista, el model d'educació i de cultura al servei del poble que ha seguit Cuba pot esdevenir útil per Amèrica Llatina, i pel tercer món en general, tot i les paradoxes i contradiccions de la revolució cubana.

Maria Carballo

El Moviment Sense Terra (MST) del Brasil és l'articulació dels camperols que lluiten per la terra, per la reforma agrària i per aconseguir una societat més justa. Està organitzat a 23 estats del país i es va fundar fa 21 anys. *Sem Terra* (sense terra) és el nom que es dona al rescat de la dignitat dels/de les treballadors/es rurals. Al Brasil els nois i noies estan menys temps del necessari a l'escola, el mínim exigít en l'educació bàsica és d'11 anys i els estudiants hi acudeixen una mitjana d'entre 4 i 7 anys. Del total de la població només el 18% tenen o van tenir els anys d'estudi necessaris per adquirir una formació bàsica.

Tot i la millora de la situació educativa del Brasil al llarg dels anys, sobretot pel que fa als nois i noies de 10 a 14 anys, només un terç de la població té accés a l'educació i com més baixa és la renda familiar, menys són les oportunitats d'assistir a l'escola.

L'educació i es concep des del dret que té tota persona a un ensenyament públic de qualitat, i està enfocada de cara a la realitat de la vida quotidiana d'aquestes persones, a les quals se les considera subjectes en el sentit de ciutadans i ciutadanes lliures que decideixen sobre el seu futur i que lluiten per una vida digna, exigint els seus drets. En aquest sistema educatiu la primera etapa és l'ensenyament fonamental, que sorgeix de la necessitat de que els fills/es dels acampats tinguin accés a l'escola. Posteriorment es passa a l'ensenyament mitjà, sobre el qual cal posar-hi atenció perquè molts joves deixen d'estudiar al finalitzar el fonamental.

Existeix una escola itinerant, pensada i organitzada per a cada ocupació de terra que garanteix el dret a l'educació de qualitat a les persones acampades. La *Ciranda Infantil* és un espai per l'educació infantil on els nens i nenes aprenen mentre els pares i mares estan en activitats del MST.

La formació d'educadors es fa amb convenis amb universitats on s'ensenya Pedagogia de la Terra i Magisteri de nivell mig. Per últim cal fer referència a *IEJC / ITERRA*, on es cursa educació de grau mig i professional, combinant objectius d'educació general, escolarització i formació de militants i tècnics per actuar al MST.

Debat

En general es dona consens en considerar que aquests tres models d'entendre l'educació poden servir com a exemples a seguir tant per la resta d'Amèrica Llatina com per Catalunya o altres societats. Es considera que enriqueix molt poder compartir idees i experiències, i que per tant l'educació també s'hauria d'entendre com un intercanvi, i no com una imposició. També s'afirma que a Amèrica Llatina existeixen altres experiències interessants i en aquest sentit es comenta que en aquests casos la creativitat supera la pobresa material. D'altra banda s'apunta que una revolució social no aporta felicitat, sinó justícia social i col·lectivització dels recursos. Entre altres qüestions es considera molt important que les dones i nenes tinguin accés a l'educació com a mitjà per aconseguir més igualtat i presència social.